

Kertész László (Nyíregyháza, 1935. jan. 26. — Hajdúböszörmény, 1971. jún. 23.): középiskolai tanár.

Kertész László

„Származásom egészen az anyámig vezethetem vissza.” írja önéletrajzában. Nevét is tőle örökölte. Édesanyja valószínű cselelányként kezdte önálló életét. Elsőszülött gyermekét néhány hónaposan állami gondozásba vették. Nyíregyházán, majd a Debreceni Gyermekvédelmi Intézetben helyezték el. Innen egy Menyhárt nevű böszörményi kovács családjához vitték. Itt talált rá Lada Mihályné, született Kerékgyártó Julianna, aki tifusz miatt elvesztett két gyermeke, Imre és Margit halála feletti mérhetetlen bánatában fogadta magához.

Így került véglegesen ehhez a böszörményi szegény paraszt családhoz, igazi ott-hont, családi meleget adva számára. Saját gyermeküként szerették, iskoláztatták, keménységre, tisztességre, helytállásra, hűségre és önzetlenségre nevelték a szigorú erkölcsi normák szerint élő paraszti környezetben.

Ált. isk.-i tanulmányait a böszörményi Bethlen utcai iskolában végezte. Lelkes kisdíák volt. Nagyon szeretett olvasni. Tanárai és az iskola igazgatója, Csiha Margit is kedvelték. Így ír erről az időszakról önéletrajzában: „Tíz éves koromtól megszállottan olvastam, a fél kezemmel a legelő téhen kötelét tartva, ... este a holdfénynél a kűszöbön, éjszakákon át a pet-

róleumlámpánál, még a mécses pislogása mellett is”.

Befogadó családja nem a jövőre munkakerőt látta benne. Gyermekeik közül csak őt iskoláztatták. 1946-ban beírták a gimn.-ba, ahol nagy érdeklődéssel, tehetséggel fordult a human tárgyak irányába: magyarból és történelemből kiválóan teljesített. Kevésbé kedvelte a reáltárgyakat, de azokkal is becsülettel és nagy szorgalommal megküzdött.

Nagyon szeretett dolgozni, a nyári szünidőkben sok helyen végzett munkát az országban, de legtöbb időt a Hortobágyon töltötte. Szerette azt a földet, ahol élt. Valószínű a paraszti környezetben magába szívott földszeretetből, a diák és felnőtt korból szerzett élményekből egyaránt fakadt egyik nagy versének ihletése, melyben népünk sorskérdéseit latolgatja:

„Szerelmünk ez a föld,
de ha rá férfi módra:
értelemmel, friss erővel-
e népség nem vigyáz,
hiába e nász,
hiába minden szertartás, — csak egy
század — s elvadul,
szégyenében a magvető
akkor délnek vándorol,
s ha itt marad,
itt marad
hűségben is — hazátlanul.”

1954-ben érettségizett. Még ebben az évben felvételt nyert a KLTE magyar-történelem szakára. Nagy örömmel és óriási ambícióval kezdte egyetemi éveit. Nemsokára megjelentek első versei, beválasztották az egyetemi ifjúsági szervezet vezetőségébe. Egyre ismertebbé vált irodalmi és művészeti körökben.

„Részt vett az egyetemi reform-mozgalomban, 1956 tavaszán a MEFESZ előkészítő bizottságában képviselte a debreceni bölcsészeket. Ősszel a reformmozgalom gyorsulásával az önállóság oldalára állt, szembe fordult a központosult hatalmi akarattal. Okt. 24-én érkezett vissza Debrecenbe a szegedi nagygyűlésről; nyomban beválasztották a már működő Egyetemközi Tíz Bizottságba, később a Debreceni Forradalmi Bizottmányba. Itt a karhatalmi szekcióban dolgozta végig a tizenkét forradalmi napot. Nov. 4-én szovjet katonák letartóztatták és rövid vallatás után az ungvári várbörtönbe

hurcolták. ENSZ követelésre hozták haza decemberben. Hogy a bírósági pereket elkerülje, hónapokig kórházban rejtgettek.” Írja róla kortársa és barátja Székelyhídi Ágoston, a Szabadhajdú c. hajdúböszörményi helyi lap hasábjain.

Elvégezte az egyetemet, ebben nagy szerepe volt Juhász Géza professzornak, aki nemcsak szellemi irányítója volt, hanem politikai téren is kiállt érte, így Kertész időben be tudta fejezni tanulmányait. 1958-ban kapott diplomát (akkor négyéves volt a bölcsészkar), és attól az időtől kezdve haláláig a böszörményi Bocskai István Gimnázium tanára volt. Elhelyezkedésében támogatta Mihály János, az iskola akkori igazgatója, aki már a diák Kertész Lászlót is segítette, később atyai barátja lett.

„Hazatért. Pályáját és életét kényszerűen, szűkkörben sokáig csak megtűrt értelmiségiként járhatta, építhette” — írja róla Székelyhídi.

1961-ben Debrecenben házasságot kötött Bores Gizellával, volt egyetemista társával. Házasságukból két gyermek született: László és Ferenc. László rendszergazdaként dolgozik Budapesten. Ferenc apja nyomdokain haladva, magyar-történelem szakos tanár lett, és jelenleg Miskolcon tanít egy ált. isk.-ban. Kertész László nagyon szerette családját. Még életében igyekezett megadni két fiának mindent, amit ő nem kaphatott meg. Mint ahogy több versében foglalkozott a halál gondolatával, bizonyára érezte, rövid életű lesz és emiatt óriási munkabírással dolgozott, többszörösét vállalta annak, ami természetes lett volna.

„Nagy lelkesedéssel tanított, órái élményszámba mentek, a tantervi kööttségeket szabadon kezelte, kedvenceire (Ady) az előírtnál több időt fordított.

Diákjaival jó kapcsolatban volt, közvetlenül viselkedett, de erkölcsi és tantárgyi követelményeiben igényes és következetes volt.”, írja Csiha László, volt kollégája.

Tanított a gimnázium nappali és levelező tagozatán, ellátta a TIT városi szervezőtitkári teendőit. Országos rangú irodalmi színpadot szervezett, mely azokban a

napokban jutott a „Szóljatok szép szavak” versenyen teljesítménye csúcsára, amikor őt baleset érte.

Rendszeres munkatársa volt az irodalmi folyóiratoknak és a helyi lap kulturális rovatának. A jobbítás szándékával emelt szót, kultúráért, iparért, eljáró munkásért, demokráciáért, emberi életért, a vidéki értelmiségi visszhangtalanságáért.

Szakmai fórumokon bátran érvelt a magyar tanítás korszerűsítéséért.

„Jelentős kultúraszervező tevékenységet folytatott Hajdúböszörményben. Barátaival, Székelyhídi Ágostonnal, Bíró Ferencsel létrehozták a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelepet, ez az intézmény azóta is működik. Több költőt és író meg hívtak a városba, Veres Pétert, Váci Mihályt, Nagy Lászlót, Mocsár Gábort, Sánta Ferencet. Czine Mihály „böszörményi műhelynek” nevezte a városban akkor kialakult kis értelmiségi közösséget.” — írja Csiha László.

„Középiskolás korától kezdve írt verseket. Szenvedélyes hittel vadlobogással, indulatokkal az önkifejezés mámorában vall érzéseiről, gondolatairól”, írja róla Lázár Imre, volt egyetemista társa a Termelőszövetkezetek című böszörményi helyi lapban.

Csiha László egykori munkatársa írja: Publicisztikájában főként az oktatásügy kérdéseivel és a kisvárosi lét problémáival foglalkozott. Költői pályája a 60-as években indul el. Ekkor jelentek meg első versei a debreceni Alföld című folyóiratban. Pomogáts Béla az «új népiesség költői» közé sorolja Kertész költészetét. Alkotásainak főbb motívumai: az apaélmény, tájversek, szerelmi költemények, bibliai témák.”

Nevelőapjában az értékhardozó böszörményi parasztember típusának állít emléket, tájköltészete a hajdúböszörményi tájat emeli be az irodalomba, bibliai témáiról így írt Kiss Ferenc: „...egy bibliai alak rajzában saját mondanivalóját fejezi ki. Méghozzá úgy, hogy maga az alak nem degradálódik ürüggyé, hanem eredendő vonásai élettel telnek meg, történelmileg is hiteles és mégis emberi jelentéssel.” Kortárs 1970/11.1840. o.

1961-től egyre gyakrabban szerepel költeményeivel. Felveszik a Magyar Írók Szövetségébe. „Fák és agancsok” című verseskötetével (1970) megszilárdította helyét a kortárs magyar költé-

szet jobbjai között. Kötetéről a következőket írja Görömbei András a Tiszatáj című folyóirat 1970-11. számában: „Mindenekelőtt színességével, gazdagságával lep meg. Ebben egyedülálló az első kötetek között. Az apasíratótól könnyedebb szerelmes dalok, filozófiai sugallatú természetversek epikus és drámai menetű példázatok során a címadó vers kegyetlen kínzó látomásáig vezet a sors.

Kertész versei mindig egyénisége alaprétegeből sarjadnak, ezért egységes a nagy bőség ellenére a kötet etikai állásfoglalása. Ezért vezetnek mindig biztos pontra a legkülönbözőbb irányból induló képek, gondolatok. Az ihlet vezérlő kedvét morális elkötelezettség irányítja. Olyan életformát kutat a költő, melyben tápot lelnek egyéniségének szellemi erejének legszebb értékei, vágyai, ugyanakkor azonban példás lehetőséget ad a nehéz örökség ápolására: a szegények szeretetére, segítségére. Hogy ez mily nehéz arról vallanak a versek s, hogy mégis érdemes: mutatja a költő töretlen hite. Sok a fájdalom és a bánat ebben a költészetben, de a legszebb hit és a hűség mindig diadalmaskodik. Nem a fölüeny érvelés, hanem a megszenvedett élmény sokrétű exponálása a költő nagy élménye”.

Szellemi örökségét méltó formában tükrözi a verseit és prózáját összegző válogatás az Egyszer még c. kötet (1974), melyről az alábbiakat írja Cs. Nagy Ibolya az Alföld 1974. 11. számában: „Kertész László élete akár a példázat: Akadnak sorsok melyeket súlyosnál súlyosabb terhek nyomorítanak, melyeket be nem látható, de rettegett újabb csapások felé irányítanak az évek, melyeket úgy determinál a múlt, hogy az egész jövődöt is beárnyékolja egyben, melyekben a jó is újabb rosszakat szül. Sorsok, melyek mintha kiválaszthattak volna, hogy a nehéz emberi élet bizonyító példái legyenek. Kertész László élete annyival nehezebb, hogy művész, hogy költő.

A művet a személyes sors jogán nem lehet minősíteni. Olykor csak a versek mögött rejtőző életmozzanatok ismeretében lehet. Kertész László lírája ilyen: Azonos a sor-

sával. Kialakult líra. Az, mert erős karakteres élmények táplálják. Esztétikai értelemben azonban nem lezárt, nem is lehet az. Sok van benne Adyból: Hangulat, s formai megoldás egyként. De fiatal líra, melyben természetes az elődök jelenléte. Fiatalos maradt ám ahhoz már elég koros líra, hogy néhány költői erényt felmutasson. Ilyen pl. a nyíltság, a teljes kitárulkozás. Nem sáfarkodik sorsával a költő. Viszonya a vershez őszinte, így válhat hitelessé, meggyőzővé az életből párolt költemény”.

Summázva költészete lényegét: A népi nemzeti hagyomány és a modernség ötvözésére törekedett. Eredményeit ebben elismerte a kritika és a közönség is

Alkotó ereje teljében érte utol 1971. június 23-án az értelmetlen halál. Gépjármű baleset áldozata lett, a gépkocsivezető figyelmetlensége miatt. Mély megdöbbenést keltve mindazokban, akik ismerték, tisztelték és szerették.

Rendszerváltásnak kellett megtörténnie ahhoz, hogy Kertész László rövid, de küzdelmes életét, alkotó munkásságát, költészetét igaz értékei közé sorolhassa a történelem. Ennek biztató megnyilvánulásai, hogy nevét 1991-től Hajdúböszörményben utca, a gimnáziumban emléktábla őrzi. Posztumusz kapta meg az 1956-os emlékérmét, a nemzeti forradalom és szabadságharc legmagasabb kitüntetését.

Első tanítványai között lehettem, pályája kezdetén. Sokat küzdött velünk az akkor még kevés tapasztalattal rendelkező fiatal pedagógus, de tiszteltük és ő is tisztelt bennünket: Emberi helytállásra, önzetlenségre, tisztességre nevelt valamennyiünket. Különösen csodálatosak voltak Csokonairól, és Madách Ember tragédiájáról szóló előadásai. Korai és kegyetlen halála mélyen lesújtott mindnyájunkat, emléket híven őrizzük.

Források:

Csiha László kézirata; Nagy Lajosné emlékezése; Székelyhídi Ágoston: Hajdúböszörmény új utca nevei, Szabadhajdú c. helyi lap, 1992.; Lázár Imre: Megőrző szép szavak, Termelőszövetkezetek c. helyi lap, 1988; Kertész Lászlóné: Egyszer még, Magvető, 1974.; Görömbei András: Kertész László..., Tiszatáj, 1970.; Cs. Nagy Ibolya: Kertész László..., Alföld, 1974.

Kovács András